

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

Частина 1

**COMBAT HORTING AND ACTIVITIES
OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES**

ІРШІНЬ – 2022

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

Частина 1

**03–04 січня 2022 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 08.01.2022 № 11).*

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету конференції:

Єрмоєнко Е. А. – професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Гришук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – 1742 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Державним податковим університетом. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

МОРАЛЬНІ ПІДСТАВИ ФОРМУВАННЯ СИЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ УЧНЯ СПОРТИВНОЇ СЕКЦІЇ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ

КУЗЬМУК Максим Іванович
СРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович
Державний податковий університет, м. Ірпінь

***Анотація.** В даній науковій статті характеризувано морально-етичні норми філософського і психологічного характеру бойового хортингу як українського національного виду єдиноборства, а також бойовий хортинг як сучасний і популярний вид спорту в Україні, є визначення та наукове обґрунтування засобів і методів навчально-тренувальної діяльності спортсменів бойового хортингу дитячо-юнацького віку на культурних і оздоровчих традиціях українського народу. Зазначено, що бойовий хортинг є засобом виховання гармонійно розвиненої особистості. Він допомагає зосередити всі внутрішні ресурси організму на досягненні поставленої мети, підвищує працездатність, дозволяє втиснути в рамки короткого робочого дня виконання всіх намічених справ, виробляє потребу в здоровому способі життя. Фізична культура кожного спортсмена бойового хортингу є частиною загальної культури суспільства, однією зі сфер соціальної діяльності, що спрямована на підтримку здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини і використання їх, відповідно до потреб суспільної практики. Фізична культура людини засобами бойового хортингу – найширше, збірне поняття. Вона включає всі досягнення бойового хортингу, накопичені у процесі суспільно-історичної практики: рівень здоров'я, спортивної майстерності та обдарованості учнів, науки, творів мистецтва, пов'язаних з фізичним вихованням, а також матеріальні, технічні цінності, спортивні споруди, інвентар тощо. Під фізичною культурою засобами бойового хортингу розуміють сукупність усіх властивих даному суспільству цілей, завдань, засобів, форм заходів, що сприяють фізичному розвитку і вдосконаленню спортсменів. Сюди входить і загальне фізичне виховання, і активний конкурентний спорт. Фізичне виховання засобами бойового хортингу – це педагогічний процес, спрямований на вдосконалення форм і функцій організму спортсменів, формування рухових навичок, умінь пов'язаних з ними знань, а також на виховання фізичних якостей особистості. Подано результати дослідження ефективності рекомендованих засобів і методів організації тренувань спортсменів бойового хортингу для використання в педагогічній практиці керівників гуртків, вчителів фізичної культури, тренерів-викладачів для підвищення спортивної підготовленості учнів гуртків і спортивних секцій бойового хортингу позашкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.*

***Ключові слова:** морально-етичні норми, бойовий хортинг, філософія, психологія, фізична культура особистості, фізичне виховання молоді, український національний вид єдиноборства.*

Актуальність наукового дослідження. Відповідно до правил змагань, в Україні та за її межами змагання з бойового хортингу проводяться серед наступних вікових груп: діти хлопці і дівчата 6–7 років; молодші юнаки і дівчата 8–9 років; юнаки і дівчата 10–11 років, старші юнаки і дівчата 12–13 років, кадети і кадетки 14–15 років; юніори і юніорки 16–17 років; дорослі чоловіки і жінки 18 років і старше.

Однак, бойовий хортинг – це не тільки спорт вищих досягнень, але і масовий спорт [1–11; 19–32]. В Україні сьогодні ним займаються (за різними даними) від 30 до 50 тисяч осіб (загалом у світі задіяні у бойовому хортингу приблизно 100 тисяч осіб).

У розвитку виду спорту складається така ситуація, що якщо люди займаються бойовим хортингом, то не відбувається спаду фізкультурно-оздоровчої активності людей після 25 років, як це буває загалом. Люди після університету починають працювати, розвиватися в професійній сфері, але і фізично, і духовно вміють відпочивати. Це є важливим позитивом, оскільки в іншому випадку ситуація може привести до того, що в найбільш ефективний період трудової діяльності буде спостерігатися згасання фізичних здібностей людини і, отже, погіршення здоров'я та зниження продуктивності праці.

Сучасне призначення бойового хортингу як виду спорту. Проблеми розвитку бойового хортингу в Україні вирішуються через розвиток різноманітних форм активності і спортивні змагання. Органи влади України не залишають без уваги ці питання, і постійно прагнуть покращити форми роботи.

Також слід виділити позитивні моменти, які вказують на те, що відбуваються поліпшення у сфері розвитку бойового хортингу: існує і реалізується ряд державних програм, пов'язаних з розвитком бойового хортингу за кордоном. Україна намагається активно брати участь в організації та проведенні змагань з бойового хортингу найвищого рівня в різних країнах світу.

Сучасний і популярний професійно-прикладний вид спорту України бойовий хортинг розвивається планомірно і поступово, він як засіб підготовки став системою фізичних вправ, що спеціально підібрані та класифіковані у правила змагань, спрямовані на комплексний або виборчий вплив на певні функціональні системи організму.

В бойовому хортингу є дуже привабливі змагальні елементи. В даний час найбільшою популярністю користується основний розділ змагань з бойового хортингу «Рукопашна сутичка». Саме ця система прийомів і фізичних вправ в Україні і за кордоном зараз розвивається найбільш швидкими темпами, неухильно зростає число людей, які займаються бойовим хортингом [12].

Виклад основного матеріалу. Спортивне змагання є одним з головних видів спортивної діяльності Національної федерації бойового хортингу України та Всесвітньої федерації бойового хортингу. Розвиток фізичних якостей, засвоєння техніки і тактики бойового хортингу, матеріально-технічне забезпечення та багато інших факторів підготовки спортсмена, врешті, знаходять своє вираження у реальному змагальному результаті. При цьому змагання з бойового хортингу не тільки підводять підсумок попередньої підготовки, але і самі є досить дієвим засобом фізичного і психічного розвитку спортсмена.

Спортивні змагання з бойового хортингу, що проводяться по всьому світу, суттєвим чином впливають на розвиток мотивації спортсменів, бажання їх попадати у збірні команди і їхати за кордон, перемагати сильних суперників з інших країн.

Призи, медалі, спортивні звання, реалізація тренувальних зусиль, самоствердження та інші стимули впливають на формування та динаміку як всього виду спорту, так і кожної особистості.

Об'єктивні змагальні ситуації є при цьому привабливим і ефективним способом досягнення високої спортивної мети, і завдяки цьому, мотивація спортсменів набуває більш конкретизованого, цільового змагального значення.

Проведення чемпіонатів світу та Європи, національних чемпіонатів України, формування змагальності як цілої групи мотивів, які спонукають спортсменів бойового хортингу брати участь у змаганнях і прагнути до перемоги, складає важливу сторону підготовки кожного перспективного спортсмена.

У спортивних змаганнях часто виникають досить відповідальні, іноді небезпечні для життя та здоров'я екстремальні ситуації, які заставляють діяти спортсменів на межі власних можливостей.

У дослідженні процесу становлення бойового хортингу як оновленого і сучасного професійно-прикладного виду спорту, доцільно виділити два аспекти:

виявлення факторів, що впливають на процес появи новітніх та нетрадиційних методик та оновлення бойового хортингу як виду спорту з використанням інноваційних технологій навчання і тренування;

визначення та характеристика етапів становлення бойового хортингу.

Проведені дослідження дозволяють зазначити, що поява у сучасному соціально-культурному середовищі України національного професійно-прикладного виду спорту бойового хортингу, ефективність процесу його становлення визначається комплексом таких взаємопов'язаних факторів, якими є перелічені нижче.

1. Відродження бойових і спортивних традицій української нації.
2. Державна підтримка.
3. Суспільна корисність.
4. Олімпійська перспектива.
5. Громадське управління.
6. Прикладне значення і широка сфера застосування.

7. Природна доступність.
8. Ефективність техніки і тактики.
9. Соціальна доступність.
10. Позитивна громадська думка.
11. Спонсорська привабливість.
12. Висока конкурентоспроможність.
13. Методичне та кадрове забезпечення.
14. Міжнародне співробітництво.
15. Людський фактор.

Проблема визначення етапів становлення бойового хортингу, як професійно-прикладного виду спорту, безсумнівно, вимагає комплексного соціально-економічного вивчення. Важлива складова останнього – узагальнення досвіду практичної діяльності в даній сфері [13–18]. Ефективне методичне та кадрове забезпечення занять бойовим хортингом, з одного боку, задовольняє вимогу збереження здоров'я тих, хто ним займається, з іншого – є основою підготовки спортсменів високої кваліфікації.

Становлення бойового хортингу є багатоаспектним процесом взаємопов'язаної діяльності державних і громадських органів управління фізичною культурою і спортом. При цьому провідну роль у визначенні стратегії виду спорту грає Національна федерація бойового хортингу України, зареєстрована Міністерством юстиції України у м. Києві 30 січня 2020 року.

У різних інших видах і розділах бойового хортингу процес їх становлення має безперечну специфіку. Разом з тим, виявлення загальних закономірностей даного процесу дозволяє збагатити стратегію розвитку бойового хортингу, як національного професійно-прикладного виду спорту військовослужбовців та правоохоронців України.

Узагальнюючи вищесказане, можна констатувати, що основними факторами філософського і психологічного характеру бойового хортингу, як виду бойового мистецтва, є його морально-етичні норми.

При цьому, загальнокультурні принципи виховання спортсменів, сформульовані на засадах загальнолюдської моралі, відображають взаємозв'язок з військовою підготовкою та трудовою практикою і стимулюють їх моральний, розумовий і фізичний розвиток.

Бойовий хортинг є засобом виховання гармонійно розвиненої особистості. Він допомагає зосередити всі внутрішні ресурси організму на досягненні поставленої мети, підвищує працездатність, дозволяє втиснути в рамки короткого робочого дня виконання всіх намічених справ, виробляє потребу в здоровому способі життя.

Фізична культура кожного спортсмена бойового хортингу є частиною загальної культури суспільства, однією зі сфер соціальної діяльності, що спрямована на підтримку здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини і використання їх, відповідно до потреб суспільної практики. Фізична культура людини засобами бойового хортингу – найширше, збірне поняття.

Вона включає всі досягнення бойового хортингу, накопичені у процесі суспільно-історичної практики: рівень здоров'я, спортивної майстерності та обдарованості учнів, науки, творів мистецтва, пов'язаних з фізичним вихованням, а також матеріальні, технічні цінності, спортивні споруди, інвентар тощо.

Під фізичною культурою засобами бойового хортингу розуміють сукупність усіх властивих даному суспільству цілей, завдань, засобів, форм заходів, що сприяють фізичному розвитку і вдосконаленню спортсменів. Сюди входить і загальне фізичне виховання, і активний конкурентний спорт [33–48]. Фізичне виховання засобами бойового хортингу – це педагогічний процес, спрямований на вдосконалення форм і функцій організму спортсменів, формування рухових навичок, умінь пов'язаних з ними знань, а також на виховання фізичних якостей особистості.

Фізичне виховання пов'язане з іншими сторонами виховання спортсменів бойового хортингу – моральним, естетичним, виробничим, трудовим, національно-патріотичним тощо.

Бойовий хортинг як спорт – домінуюча форма прояву фізичної культури спортсменів, і це слово часто вживають як синонім до поняття «фізична культура». Вид спорту бойовий хортинг може розглядатися як система результатів фізичної культури спортсменів, оскільки цей термін означає прагнення до фізичних досягнень на основі норм і правил, тренувань і змагань.

У методиці бойового хортингу термін «спорт» вживається стосовно до різних областей у залежності від того, які цілі ставить перед собою спортсмен, або той, хто бере участь у тих чи інших спортивних заняттях.

Це дитячий і юнацький бойовий хортинг, масовий спорт (спортивні заняття під час відпочинку, у вільний від навчання час), а також бойовий хортинг високих досягнень – аматорський і професійний (юніори, молодь та дорослі спортсмени).

Загострення конкуренції на міжнародній спортивній арені зробило бойовий хортинг однією з активних сфер людської діяльності членів федерацій і клубів бойового хортингу у різних країнах світу.

Бойовий хортинг, як і загальна фізична культура спортсменів, які тренуються, об'єктивно є сферою масової самостійної спортивної діяльності. Він служить найважливішим чинником становлення активної життєвої позиції учнів, які займаються у спортивних секціях.

У ряді досліджень встановлено, що в учнів школи або студентів, які включені у систематичні заняття бойовим хортингом і виявляють в ньому досить високу активність, виробляється певний стереотип ефективного режиму дня, підвищується впевненість поведінки, спостерігається розвиток престижних установок на досягнення та високий життєвий тонус.

Вони в більшій мірі комунікабельні, висловлюють готовність до співпраці, радіють соціальному людському визнанню, менше бояться критики, у них спостерігається більш висока емоційна стійкість, витримка, їм більшою мірою властивий оптимізм, енергія, серед них більше наполегливих, сміливих, рішучих та цілеспрямованих людей, які вміють повести за собою колектив.

Цій групі учнівської або студентської молоді більшою мірою притаманні почуття обов'язку, сумлінність, зібраність, самостійність, відповідальність. Вони успішно взаємодіють у роботі, що вимагає сталості, напруги, вільніше вступають у контакти, більш винахідливі, серед них частіше зустрічаються лідери, їм легше вдається самоконтроль і самодисципліна.

Це говорить про ґрунтовний позитивний вплив систематичних занять бойовим хортингом на характерологічні особливості особистості спортсмена.

Водночас, для спортсменів високого класу існують ефективні методики вдосконалення техніки і тактики бойового хортингу.

Виховання високого рівня фізичних якостей ґрунтується на постійному прагненні зробити подолання надможливостей для кожного учня, і спортсмен високої кваліфікації може навіть здивувати оточуючих своїми фізичними та вольовими можливостями.

Але для оволодіння навичками такого високого рівня потрібно постійно і регулярно виконувати правила правильного фізичного виховання, дотримуватися тренувального режиму [49–62]. Основним етапом у вихованні цих якостей є прогресивний період в житті людини 14–18 років – вікова група від кадетів до дорослих (кадети 14–15 років, юніори 16–17 років, дорослі 18 років і старше), протягом якого відбувається закріплення потрібного навчального матеріалу для його подальшого застосування в житті, високопродуктивній праці і виходу на пік спортивно-фізичної підготовленості.

Таким чином, бойовий хортинг для багатьох людей став єдиним універсальним засобом для досягнення самих різних цілей.

Для українських вчених, філософів, педагогів, психологів, релігійних діячів, слов'янських ченців – це метод приведення своєї свідомості та організму в стан, що веде до злиття з ідеалом існування, до довголіття, досягнення просвітлення, тобто – до досконалості і вищої свідомості.

Для воєначальників і воїнів, службовців правоохоронних органів – це метод вдосконалення технічної майстерності заради досягнення перемоги над конкретним ворогом, противником, злочинцем.

Для adeptів народних шкіл – це можливість знайти внутрішнє, духовне самовдосконалення і долучитися до духовної традиції пращурів, тим самим здобувши нову форму існування. При цьому для фахівців бойового хортингу не як виду спорту, а як бойового мистецтва, духовне багатство часто стає альтернативою матеріального благополуччя, способом внутрішнього протистояння несприятливому зовнішньому середовищу.

У всіх трьох групах йде вдосконалення прикладної техніки і тактики бойового хортингу – як паралельними курсами, так і пересічними.

Бойовий хортинг як мистецтво українських воїнів – явище дуже складне, багатоліке. У ньому існує очевидна життєстійкість бойової народної традиції, її незвичайна пристосованість до різних соціально-історичних і культурних умов, при незмінній привабливості для сучасної цивілізації.

Проникаючи в інші країни, бойовий хортинг частково втрачає початкову цінність і відокремлює головні напрями: національну ідентичність українського одноборства, лікувально-оздоровчу гімнастику, прикладне єдиноборство і особливості ведення рукопашної сутички при абсолютній налаштованості на враження ворога, перемогу над противником, адже ці специфічні методики, зашифровані у генетичному коді українців, за кордоном України впровадити практично неможливо.

Маючи на увазі цю глибинну культурологічну передумову життєздатності бойового хортингу, як мистецтва ведення одноборства, можна виділити найбільш унікальні риси української бойової традиції. Як рід військової професії і системи рукопашної сутички, це бойове мистецтво не є чимось винятковим. Безліч аналогів ми знаходимо в історії різних народів – у прадавніх сарматів, древніх єгиптян, скіфів, слов'ян, скандинавів та інших. А ось те, що бойовий хортинг підняв від рівня просто бойової техніки до рівня військового шляху, зіграло у справі розвитку цього виду бойового мистецтва вирішальну роль, і визначило його загальнокультурну цінність, як фундамент національного бойового звичаю українців.

Ключову культуруотворювальну роль грає в цьому питанні саме виховний потенціал бойового хортингу. Його вплив виявився всепрониклим і проявився не тільки у світоглядних установах, а й у методах психологічної підготовки, в конкретних методиках вивчення та вдосконалення техніки і тактики ведення рукопашної сутички на основі прикладних особливостей українського генотипу та ефективних прийомів бойового хортингу.

Школа бойового хортингу історично склалася як форма спільності, об'єднання, очолювана майстрами-вчителями. Тут існує певна ієрархія, яка визначається рівнем майстерності і духовної зрілості членів школи – майстер, старші та молодші учні [63–78]. Витоки цієї ієрархії лежать у сімейно-родових підвалинах організації професійних бойових і спортивних об'єднань.

Особистісна основа навчання в бойовому хортингу, його внутрішня згуртованість і зовнішня автономність вимагають розробки особливої розгалуженої системи особистісно-професійного відбору учнів, контролю за процесом навчання і оцінки його результатів, а також перевірки бойових навичок під час реальних рукопашних сутичок на змаганнях всеукраїнського і міжнародного рівня.

Розмірковуючи сьогодні про аспекти життєздатності бойового хортингу, як виду бойового мистецтва, обговорюючи перспективи розвитку цієї воїнської традиції, ми не можемо не замислюватися і про те, що саме і в якому відношенні прийнятно для наших сучасників і співвітчизників. Цілком очевидно, що норми і принципи давніх часів, та ще й іноземної національної культури, не можуть зберегтися без змін.

Досить звернутися для цього до досвіду асиміляції бойового хортингу на сході та заході планети. У той же час будь-яка культурна спадщина вимагає дбайливого до себе ставлення. Важливо, відкидаючи хвилине, зовнішнє, тимчасове, не упустити вічне, сутнісне, те, що має

загальнолюдську цінність, адже бойовий хортинг втілює багаті традиції народів, які жили на землях слов'ян.

У наші дні бойовий хортинг має таку класифікацію сучасних форм: масовий спорт, спеціалізовані методики підготовки, військові професійно-прикладні навички, засоби оздоровлення, методика виховання дітей та молоді тощо. Бойовий хортинг як масове бойове мистецтво, розглядається як народна фізична культура та оздоровча гімнастика для працюючих мас, підростаючого покоління і пенсіонерів.

Спеціалізовані прикладні практики бойового хортингу отримали розвиток у військових, правоохоронних, спортивних і медичних закладах вищої освіти, нововиявлених спортивних секціях і клубах.

Військові спеціальні методики підготовки бойового хортингу визначаються, з одного боку, як ефективна система ведення рукопашної сутички, з іншого – система підвищення особистісних якостей військовослужбовців і правоохоронців.

Під «іншими» розуміються форми, які можуть знайти застосування у самих широких областях сучасної діяльності людини: фундаментальні дослідження, історія, виховна діяльність, психологія, медицина тощо.

Дзеркало об'єктивно відображає події, саме при цьому не змінюючись. Людина, дивлячись в нього, бачить не дзеркальну поверхню, а своє відображення. Так само справжній кваліфікований майстер бойового хортингу: його характер, істинний образ є таємницею для абсолютної більшості оточуючих. Лише у справжнього майстра, який довів свою техніку до ідеалу, прийом дійсно виходить із серця.

Так, вивчення бойового мистецтва звертається до передачі істинної традиції від учителя до учня. Наставник бойового хортингу – це живе втілення першозасновників школи, а школа забезпечує передачу того внутрішнього таємного могутнього знання, в яке присвячений вчитель бойового хортингу.

Для передачі істинної традиції бойового мистецтва важливо, щоб між учителем і учнем встановилися взаємини глибокої співдовірливості – лише абсолютна віра в учителя допоможе учневі реалізувати прийом, який він осягає.

Завдяки вірі, як вищому педагогічному прояву, учень ставиться зі щирою довірою до стилю, який він вивчає, до його істинності та цінності, що закладені у його мудрості. Неподільна віра в бойовий хортинг як стиль, і вчителя задає напрям розвитку, і не дозволяє учневі зійти з істинного шляху.

Зараз бойовий хортинг, як професійно-прикладний вид спорту України, культивується в багатьох територіальних і відомчих організаціях, і регламентується навчально-методичною документацією, що направляє, регламентує та супроводжує навчальну і виховну роботу тренерів.

Як комплекс навчальних дисциплін, бойовий хортинг освоюється у закладах загальної середньої, позашкільної, і вищої освіти, які формують професійну освіту фахівців, що регламентується навчальною документацією: навчальними планами, графіками проходження навчальних дисциплін, програмами, посібниками і навіть монографіями.

Крім цього, територіальними та відомчими федераціями з бойового хортингу проводяться короткострокові семінари або курси підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації суддів і тренерів.

Бойовий хортинг, як об'єкт наукових досліджень, функціонує також і у науково-дослідних закладах Національної академії педагогічних наук України. У процесі цієї діяльності формується науковий потенціал, предметне поле, методологія, методи, технологія досліджень і впровадження результатів науково-дослідної роботи щодо розвитку бойового хортингу в Україні та світі.

Бойовий хортинг також покликаний виконувати в сучасному постіндустріальному суспільстві особливу функцію, певною мірою протистоїть тиску техногенного прогресу на людську психіку непосильними фізичними та емоційними навантаженнями, стресами, що скорочують тривалість життя людини.

Бойовий хортинг забезпечує «механізми перемикання» для кожної індивідуальності, надає своєрідні «віддушини», наповнивши їх позитивним змістом, позбавляє людей від пошуків «відходу від дійсності», в наркоманію, алкоголізм, «віртуальну реальність» або навіть суїцид.

Ця функція бойового хортингу ставить особливу проблему розвитку особистості не тільки у вигляді основної професійної діяльності, скільки у формі хобі, організації дозвілля або рекреаційної діяльності для кожної людини [79–88]. Створення непрофесійних, аматорських спортивних спілок і товариств з бойового хортингу виростає до проблеми реалізації насущних прав особистості на захист фізичного і психічного здоров'я в техногенному суспільстві.

Вітчизняний досвід і світова практика свідчать про те, що громадські організації з бойового хортингу мають і здійснюють значний вплив на розвиток фізкультурно-спортивного руху не тільки в межах однієї нашої країни, а й в єдиному світовому співтоваристві, роблячи значний вплив не тільки на хід економічних і політичних подій, а й на оздоровлення міжнародних відносин і зміцнення культурних комунікацій між різними націями.

Бойовий хортинг як міжнародний спорт, характеризується в даний час з точки зору гуманістичних ідеалів і цінностей, виступаючи важливим інтегруючим чинником у системі міжнародних відносин, граючи роль своєрідного «посла миру», який сприяє взаєморозумінню, співпраці і проявам доброї волі у встановленні дружніх відносин між різними країнами і народами.

Слід відзначити зростаючу актуальність бойового хортингу як професійного виду діяльності не тільки для спортсменів, а й тих, хто здійснює організаторську діяльність в проведенні спортивних заходів. Об'єктом наукових досліджень з даного питання є еволюція бойового хортингу, як соціокультурного явища від його зародження до сучасного стану, а також комплекс спеціальних і суспільно-корисних функцій на матеріалах Національної федерації бойового хортингу України.

Предметом цих досліджень часто виступає специфіка становлення і розвитку бойового хортингу в різні періоди історії держави під впливом економічних і політичних змін, характер і динаміка розвитку даного виду спорту в Україні та за кордоном, і його місце в повсякденному житті людини і рекреаційній культурі сучасного українського суспільства. Хронологічні рамки досліджень охоплюють усі можливі періоди історії українського народу від його витоків до сьогоднішніх днів.

Сучасна філософія бойового хортингу на сьогоднішній момент охоплює чи не всі проблеми життя людини і суспільства, та активно вирішує їх. Військові люди в українському суспільстві займають особливу нішу, оскільки на них покладено певні обов'язки і відповідальність. Але, поряд з цим, вони обтяжені своїми проблемами, які пов'язані з їх службовою діяльністю.

Вчитися бойовому хортингу потрібно у процесі тренувань – іншими словами, в ході практичних занять під керівництвом досвідченого наставника. Його високоефективними прийомами не можна опанувати самостійно, адже бойовий хортинг являє собою прикладний спеціалізований варіант спортивного розвитку прийомів самозахисту.

Для того щоб досягти майстерності, необхідно знайти майстра, людину, готову спортсмена навчати, і групу учнів, разом з якими було б можна тренуватися [89–94]. Вибір школи, секції, клубу або спортивного залу бойового хортингу залежить від віку спортсмена, інтересів і умов, але оскільки досвідчених вчителів, педагогів, хватає, знайти зручне місце для тренувань не складе особливих труднощів.

Крім спортивного залу зі спеціальним хортом, м'яким покриттям, гімнастичними матами, борцівським килимом учню буде потрібна хортівка – спортивна уніформа. Тренер бойового хортингу, зазвичай, допомагає новачкам з її вибором і придбанням. Хортівка складається з куртки, брюк і поясу. Вона зшита з міцної бавовняної тканини, і не сковує рухів, тому в ній дуже зручно займатися відпрацюванням прийомів. Це також важлива підмога для виконання захвату і кидка противника. Традиційна хортівка темно-синього кольору, але колір поясу має відповідати кваліфікації спортсмена.

Треба йти в спортивний зал у гарному настрої, приготувавшись зробити у цьому питанні все, що в силах спортсмена. З самого першого заняття спортсмен почне вивчати правила

безпеки та етикету в бойовому хортингу. Зазвичай заняття починаються з поклону, покликаною продемонструвати вашу повагу до вчителя, вчення і партнерів по тренуванню, які допомагають спортсмену вчитися.

За цим йде розминка і навчання мистецтву безпечного падіння на мат після кидка – самостраховки при падіннях на хорт. Страховки – важливе вміння, яким необхідно оволодіти, перш ніж приступати до вивчення інших елементів навчання, оскільки вони допомагають не отримувати травм при падіннях.

Здатність і вміння впевнено падати звільняє свідомість і розслабляє тіло. Оволодівши цим, можна переходити до вивчення більш складних рухів. Більшість людей бояться падати. Подолати цей страх допоможе лише наполеглива практика. Варіантів страховок існує багато, але, якими б спортсмен не скористалися, йому буде потрібно навчитися падати в будь-якому напрямку – вперед, назад на спину, на бік, через голову тощо.

До освоєння техніки кидків бойового хортингу можна переходити лише після того, як він досить впевнено освоїв дії тулуба, рук і ніг, голови у процесі кидка при падінні та у момент безпосереднього зіткнення з поверхнею хорту, килима, гімнастичного мата, підлоги, землі.

Заняття бойовим хортингом підвищують рівень фізичної підготовленості, адже, чим вона вище, тим легше буде займатися бойовим хортингом. Більшість спортсменів доповнюють свої заняття силовими тренуваннями, бігом та іншими інтенсивними вправами. Водночас, ніколи не слід забувати про запобіжні заходи, особливо якщо спортсмен займається бойовим хортингом для загального розвитку. Адже мета занять – набуття здоров'я, а не його втрата.

Оскільки для бойового хортингу характерна динаміка і сила, деякі з прийомів, якщо їх виконувати неправильно, необережно, можуть заподіяти спортсмену несподіваної травми. Небезпечні прийоми не слід практикувати поза наглядом тренера і на непідготовлених людях.

Їх потрібно виконувати у групі під контролем тренера, уважно стежачи за діями партнера, на якому проводиться прийом. Словом, до практики бойового хортингу потрібно ставитися дуже серйозно і відповідально.

Бойовий хортинг як спорт – фактор миру та дружби між народами

Визначальною функцією сучасного бойового хортингу є змагальна функція. Змагальній діяльності в бойовому хортингу властиве гостре, але не антагоністичне суперництво, чітка регламентація взаємодії учасників змагань, уніфікація змагальних дій, умов їх виконання та способів оцінки досягнень. Усе це обумовлене відповідними спортивними класифікаціями та правилами змагань.

Безпосередня мета змагальної діяльності в українському національному професійно-прикладному виді спорту бойовому хортингу – досягнення найвищого результату, вираженого в умовних показниках перемоги над суперником, прийнятих умовно за критерій досягнень. Змагальна діяльність допомагає виявляти резервні можливості спортсмена бойового хортингу.

Виховна функція передбачає, з одного боку, підвищення ефективності змагальної діяльності, з іншого – сприяє всебічному вихованню соціально активної особистості. Однак, спортивна діяльність сама по собі бажаного виховного ефекту не забезпечує. Вплив спорту може мати як позитивний, так і негативний ефект [95–99]. Для цього існують певні філософські принципи бойового хортингу як бойового мистецтва, яке призначене нести позитивні виховні функції.

Дана функція підвищення фізичної активності та певного рівня володіння прийомами самозахисту, технікою і тактикою бойового хортингу, передбачає підготовку до різних видів суспільної діяльності, і покликана сприяти всебічному розвитку людини, вдосконалювати фізичні та духовні здібності, розширювати арсенал життєво важливих рухових умінь, підвищувати їх надійність у складних умовах.

Оздоровча та рекреаційно-культурна функція бойового хортингу спрямовані на зміцнення здоров'я людей, забезпечення активного відпочинку, формування естетичних смаків.

Виробнича функція дозволяє сприяти підвищенню продуктивності праці через згуртування працюючих тренерських колективів, встановлення сприятливого психологічного

мікроклімату, впровадження норм і правил здорового способу життя, які закладаються на тренуваннях з бойового хортингу та підтримуються людиною впродовж спортивного шляху й подальшого життя.

Пізнавальна функція передбачає використання спортивної діяльності як моделі для вивчення фізичних і психічних можливостей людського організму в екстремальних умовах, що позитивно відображено у поведінці спортсменів бойового хортингу в нестандартних життєвих ситуаціях.

Видовищна функція, з одного боку, задовольняє прагнення великої кількості людей одержати емоційний заряд як учасників змагань у ролі вболівальників, з іншого – створює прекрасні умови для просвітницької роботи та реклами бойового хортингу з метою залучення широкої аудиторії глядачів до регулярних занять цим бойовим мистецтвом та фізичними вправами.

Економічна функція полягає в самозабезпеченні фінансовими засобами розвитку бойового хортингу. Джерелом фінансування можуть бути самоокупні групи навчання, спортивні лотереї, виробнича та видавнича діяльність, реклама та реалізація спортивної атрибутики бойового хортингу, комерційні спортивні заходи тощо.

Престижна функція полягає в тому, що успіхи у розвитку бойового хортингу та перемоги спортсменів піднімають престиж окремих людей і колективів, регіонів, держави в цілому, оздоровлюють націю, залучають дітей і юнацтво країни до занять бойовим хортингом, загальною фізичною культурою та спортом, привчають молодь до здорового способу життя.

Через міжнародні змагання з бойового хортингу, трансляцію цих змагань люди з різних куточків світу пізнають інші культури, інші народи, починають розуміти, що планета одна, та що війни – далеко не найрозумніший і цивілізований шлях вирішення конфліктів.

Виховне значення спортивної діяльності в бойового хортингу тісно пов'язане з його філософією як бойового мистецтва, яка орієнтує спортсменів на те, що фізичну силу потрібно застосовувати в праці та під час спортивних змагань, а не для вирішення стосунків на полі брані. Вид спорту бойовий хортинг – яскравий приклад, як можна доводити в культурній формі що ти є кращим, не ображаючи, а навчаючи суперника.

Бойовий хортинг як вид спорту – є версією змішаного єдиноборства, сутички, де дозволений дуже широкий спектр прийомів, що обумовлює необхідність застосування досить впливової системи виховання за принципами бойового мистецтва та стійкої позитивної філософії для тих, хто ним займається.

Безперечно, це є досить суттєвим випробуванням фізичної, технічної, тактичної підготовленості та вольових якостей характеру кожного, хто займається цим бойовим мистецтвом. Але, поміж тренувальним і змагальним процесом, спортивними поїздками в різні куточки України та світу, спортсмени бойового хортингу мають можливість познайомитися з різними цікавими людьми, знайти нових друзів не тільки у себе в країні, а й за кордоном, побудувати довгострокові стосунки.

Спортивні активні відносини у першій молодій частині життя часто трансформуються в робочі довірливі стосунки протягом усього подальшого життя. Дружба, що перевірена складними сумісними тренуваннями, проведенням змагальних сутичок на хорті, дає відбиток поваги та гарного відношення. Між спортсменами виникають ті відносини, які дозволяють у подальшому дружити сім'ями, відвідувати друзів в інших країнах. Водночас, під час відвідувань інших країн людина має можливість ознайомитися з місцевою культурою, традиціями, етнічними формами розвитку суспільства, набуває регіонального та міжнародного мислення щодо здійснення особистих справ і бізнесу.

Обмін спортивними делегаціями бойового хортингу сприяє розумінню інших проблем і зміцненню дружніх відносин не тільки між громадськими організаціями бойового хортингу, а й між державними установами країн. Це однозначно сприяє зміцненню дружби між народами, поєднанню менталітетів, обміну спортивним і культурним досвідом, вивченню історії інших держав, підвищенню загального життєвого досвіду особистості.

Під час проведення міжнародних спортивних змагань представники різних команд вимушені працювати разом для здійснення єдиної мети. Все це направлене на те, щоб знайомилися та змагалися спортсмени, сумісно співпрацювали судді змагань різних країн, обговорювали спортивні питання та виносили рішення, мали дружні відносини представники та керівники спортивних команд і делегацій, тренери з різних країн світу обмінювалися досвідом і збагачували арсенал методики тренування.

Під міжнародним прапором бойового хортингу, на якому зображені кольорові силуети спортсменів усіх п'яти континентів, які стоять в одному строю та разом дивляться вперед, проводяться офіційні урочистості, відкриття та закриття змагань, нагородження переможців, звучать гімни різних країн, спортсмени з яких отримали перемогу.

Всі ці заходи відбиваються в серцях спортсменів, тренерів, суддів і керівників спортивних команд, адже вони сприяють піднесенню благородного спортивного духу над політикою, незважаючи на колір шкіри, релігійні переконання, фінансові ресурси та політичні переваги. Саме ці важливі аспекти наділяють бойовий хортинг ознаками фактору миру та дружби між народами нашої планети.

Висновки. Таким чином, у даній науковій статті охарактеризовано бойовий хортинг як сучасний і популярний вид спорту в Україні, є визначення та наукове обґрунтування засобів і методів навчально-тренувальної діяльності спортсменів бойового хортингу дитячо-юнацького віку на культурних і оздоровчих традиціях українського народу.

Зазначено, що бойовий хортинг є засобом виховання гармонійно розвиненої особистості. Він допомагає зосередити всі внутрішні ресурси організму на досягненні поставленої мети, підвищує працездатність, дозволяє втиснути в рамки короткого робочого дня виконання всіх намічених справ, виробляє потребу в здоровому способі життя. Фізична культура кожного спортсмена бойового хортингу є частиною загальної культури суспільства, однією зі сфер соціальної діяльності, що спрямована на підтримку здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини і використання їх, відповідно до потреб суспільної практики.

Основні аспекти бойового хортингу як цілісного і ефективного виду единоборства, розвитку бойового хортингу, викладені у даній статті спрямовані на реалізацію програми розвитку бойового хортингу в Україні як національного професійно-прикладного виду спорту військовослужбовців, правоохоронців та інших співробітників силових структур держави.

Викладені матеріали наукового дозволяють зробити висновки щодо досягнення основної мети даної наукової статті.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшій характеристиці бойового хортингу як цілісного і ефективного виду спорту, що народився в Україні, розробці та впровадженні регіональних, обласних і місцевих програм розвитку бойового хортингу в усіх регіонах України з метою поширення і популяризації виду спорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадьора С. М. Бойовий хортинг у впровадженні науково-методичної літератури з рекреації і фізичної реабілітації спортсменами підліткового та студентського віку / С. М. Бадьора, Е. А. Єрьоменко, М. В. Тимчик, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць. – 2018. – Вип. 9. – С. 190–199.

2. Бабурнич С. А. Рекомендації для батьків щодо виховання юного спортсмена хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 120–138.

3. Буток О. В. Бойовий хортинг як засіб фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів / О. В. Буток, Е. А. Єрьоменко, С. І. Болтівець, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 220–231.

4. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг – система національно-патріотичного виховання дітей та молоді / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрьоменко, О. В. Буток, В. Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 61–70.

5. Вехтєв В. В. Сімейне середовище у вихованні юного спортсмена хортингу / В. В. Вехтєв, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 102–119.
6. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.
7. Гречаний О. М. Хортинг та його оздоровча програма / О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 171–183.
8. Гречаний О. М. Хортинг у забезпеченні соціокультурних можливостей людини / О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 38–58.
9. Демчук С. Р. Хортинг як рекреаційний засіб оздоровлення людини / С. Р. Демчук, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 89–107.
10. Довгань Н. Бойовий хортинг як інструмент соціалізації студентів закладів вищої освіти / Н. Довгань, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 177–186.
11. Дородний Л. М. Оволодіння технікою боксу для успішної тренувальної діяльності у спортивних єдиноборствах / Л. М. Дородний, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 178–185.
12. Дорошенко М. М. Дослідження рівня фізичної підготовленості студентів у системі хортингу / М. М. Дорошенко, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 84–97.
13. Ерєменко Э. А. Воспитание настойчивости у детей 6–7 лет в процессе занятий хортингом / Э. А. Ерєменко // Сибирский педагогический журнал : научное периодическое издание. – Новосибирск, 2013. – № 6. – С. 209–213.
14. Єрмоєнко Е. А. Адаптаційні здібності спортсмена хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 141–153.
15. Єрмоєнко Е. А. Батьківщина в серці учня українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 278–292.
16. Єрмоєнко Е. А. Вивчення школярами способів безпечного падіння і самостраховок хортингу на уроці фізичної культури / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 267–283.
17. Єрмоєнко Е. А. Виховання відданих захисників України у системі хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 21–35.
18. Єрмоєнко Е. А. Виховання сили у хортингістів / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 238–253.
19. Єрмоєнко Е. А. Дихальні вправи у системі хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 170–185.
20. Єрмоєнко Е. А. Діяльність тренера з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 38–52.
21. Єрмоєнко Е. А. Загальна і спеціальна психологічна підготовка співробітників правоохоронних органів за прикладними методиками хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 271–289.
22. Єрмоєнко Е. А. Застосування бойових прийомів хортингу співробітниками правоохоронних органів для затримання злочинців / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 196–214.
23. Єрмоєнко Е. А. Захист Батьківщини як виховна мета українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 21–35.
24. Єрмоєнко Е. А. Здоров'я людини як виховний орієнтир хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 70–88.
25. Єрмоєнко Е. А. Зміст навчальних завдань для проведення теоретичних занять з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 158–173.
26. Єрмоєнко Е. А. Ідея відданого служіння українському народові за філософією хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 4–20.
27. Єрмоєнко Е. А. Історико-філософські пріоритети українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 36–52.
28. Єрмоєнко Е. А. Медитація в хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бєх І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 89–107.

28. Єрмоєнко Е. А. Методика проведення занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 302–324.
29. Єрмоєнко Е. А. Національні бойові традиції українського народу в системі хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 4–20.
30. Єрмоєнко Е. А. Основи викладання елементів хортингу для школярів на уроці фізичної культури / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 236–250.
31. Єрмоєнко Е. А. Основи тренування в хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 290–308.
32. Єрмоєнко Е. А. Поняття спортивної дисципліни та етикету хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 114–132.
33. Єрмоєнко Е. А. Програмний матеріал для занять хортингом дітей 10–11 років / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 272–289.
34. Єрмоєнко Е. А. Реалізація програми розвитку українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 4–21.
35. Єрмоєнко Е. А. Розвиток фізичних якостей хортингістів / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 203–223.
36. Єрмоєнко Е. А. Руховий режим спортсмена хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 26–46.
37. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 230–244.
38. Єрмоєнко Е. А. Спортивна складова хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 170–185.
39. Єрмоєнко Е. А. Спортивна термінологія в системі хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 174–189.
40. Єрмоєнко Е. А. Традиції українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 186–202.
41. Єрмоєнко Е. А. Український хортинг у генетичному коді народу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 262–277.
42. Єрмоєнко Е. А. Український хортинг як виховна система особистості / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 53–69.
43. Єрмоєнко Е. А. Умови підвищення рівня фізичної підготовленості спортсменів хортингу різних вікових груп / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 218–235.
44. Єрмоєнко Е. А. Фізична культура та здоровий спосіб життя студентів у системі хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 22–37.
45. Єрмоєнко Е. А. Фізична підготовка хортингістів / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 208–229.
46. Єрмоєнко Е. А. Фізичне виховання хортингістів / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 224–237.
47. Єрмоєнко Е. А. Фізичне навантаження юних спортсменів хортингу старшого дошкільного та молодшого шкільного віку / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 203–217.
48. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – бойовий звичай України / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 190–207.
49. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – спортивна гордість України / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 168–183.
50. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – спортивна честь українського народу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 184–195.
51. Єрмоєнко Е. А. Хортинг і біологічний потенціал спортсменів / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 68–88.
52. Єрмоєнко Е. А. Хортинг і здоровий спосіб життя / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 5–25.
53. Єрмоєнко Е. А. Хортинг на уроці фізичної культури в школі / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 251–266.

54. Єрмоєнко Е. А. Хортинг у забезпеченні здорового життя людини / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 70–87.
55. Єрмоєнко Е. А. Хортинг у системі національно-патріотичного виховання юного українця / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 293–310.
56. Єрмоєнко Е. А. Хортинг у системі професійно-прикладної підготовки офіцерського складу правоохоронних органів України / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 133–149.
57. Єрмоєнко Е. А. Хортинг у стратегії оздоровлення української нації / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 53–69.
58. Єрмоєнко Е. А. Хортинг у формуванні позитивних моральних якостей співробітників правоохоронних органів України / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 215–239.
59. Єрмоєнко Е. А. Хортинг як засіб професійно-психологічної самосвідомості співробітників правоохоронних органів України / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 150–167.
60. Єрмоєнко Е. А. Хортинг як оборонний звичай української нації / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 257–270.
61. Єрмоєнко Е. А. Цільова спрямованість педагогічних програм українського хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 53–69.
62. Івашковський В. В. Хортинг як навчально-наукова дисципліна / В. В. Івашковський, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 154–169.
63. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.
64. Карасевич С. А. Педагогічне покликання тренера з хортингу / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 139–158.
65. Кіблицький Р. В. Морально-ціннісні орієнтації хортингіста / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 274–288.
66. Кіблицький Р. В. Стратегія здорового життя та гармонійного розвитку учнів спортивної секції бойового хортингу / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрмоєнко, В. Д. Гордієнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 212–233.
67. Колонтай В. Є. Психодіагностика в системі хортингу / В. Є. Колонтай, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 240–256.
68. Кукушкін К. М. Складові здорового способу життя людини, яка займається хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 88–106.
69. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.
70. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг у методиці вдосконалення силових якостей спортсменів різного віку / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрмоєнко, О. І. Остапенко, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 214–222.
71. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лава на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.
72. Митрофанов О. С. Методика розвитку сили та швидко-силових здібностей хортингістів / О. С. Митрофанов, Е. А. Єрмоєнко, С. В. П'ятіков // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 245–261.
73. Мірчев Д. В. Реалізація навчальних завдань спортсменів хортингу / Д. В. Мірчев, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 129–143.
74. Одновол С. О. Медико-фізіологічні чинники оздоровчої рухової активності хортингістів / С. О. Одновол, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 107–126.
75. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування в школярів фізичних здібностей як основи тверезого способу життя в майбутній життєдіяльності / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій,

- Е. А. Єрмоєнко, М. В. Тимчик // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 166–172.
76. Параниця С. П. Бойовий хортинг – фундаментальний осередок воїнських традицій української землі. / С. П. Параниця, Е. А. Єрмоєнко, Г. А. Коломоєць, В. Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 105–115.
77. Пеньков Ю. М. Поведінкові звички і психофізична саморегуляція спортсмена хортингу / Ю. М. Пеньков, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 108–128.
78. Петрочко Ж. В. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у школярів і студентів / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 34–45.
79. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2016. – 544 с.
80. Плеханов В. В. Розвиток спритності у спортсменів хортингу / В. В. Плеханов, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 127–148.
81. Присяжнюк С. І. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. І. Присяжнюк, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.
82. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.
83. П'ятков С. В. Український хортинг як засіб освоєння системи національно-патріотичних цінностей / С. В. П'ятков, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 36–52.
84. Рибалко В. Б. Основи безпеки життєдіяльності спортсменів хортингу / В. Б. Рибалко, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 47–67.
85. Самоха Д. М. Зміст програми самостійних тренувань з хортингу / Д. М. Самоха, Е. А. Єрмоєнко, С. В. П'ятков // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 70–83.
86. Семигал О. М. Оцінка фізичного стану та нормування навантаження спортсменів хортингу / О. М. Семигал, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 186–202.
87. Сичов С. О. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. О. Сичов, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.
88. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.
89. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.
90. Суліма І. В. Бойовий хортинг – національний вид спорту і школа підготовки українського воїна / І. В. Суліма, Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін, С. С. Полторацький // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2019. – Вип. 11. – С. 71–82.
91. Тимчик М. В. Хортинг як засіб виховання наполегливості в молодших школярів / М. В. Тимчик, Е. А. Єрмоєнко // *Фізичне виховання в рідній школі*. – Вип. 1. – К.: Педагогічна преса, 2014. – С. 38–41.
92. Федорченко Т. Бойовий хортинг як система морально-етичного виховання особистості / Т. Федорченко, Е. Єрмоєнко, І. Суліма, С. Полторацький // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 42–51.
93. Хатько А. В. Бойовий хортинг у системі фізичного виховання студентів і курсантів / А. В. Хатько, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук, О. О. Ляховець // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 47–53.
94. Шевчук В. С. Оздоровча дихальна гімнастика хортингу для дітей / В. С. Шевчук, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 149–169.

95. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.

96. Шишко А. П. Формування інтересу учнів до занять хортингом / А. П. Шишко, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Карасевич // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2011. – С. 144–157.

97. Шукалюк Ю. С. Зміст програми занять з хортингу для підлітків 12–13 років / Ю. С. Шукалюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтєв // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 290–309.

98. Шульга А. В. Програма занять з хортингу для юних спортсменів 8–9 років / А. В. Шульга, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 254–271.

99. Щербина В. В. Впровадження комплексів фізичних вправ хортингу в навчально-тренувальний процес учнів / В. В. Щербина, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу. – К. : Паливода А. В., 2013. – С. 98–113.

Kuzmuk M. I., Yeromenko E. A.

State Tax University, Irpin, Ukraine

The moral foundations of the formation of a strong character of a student of the combat horting sports section

***Abstract.** This scientific article characterizes the moral and ethical norms of philosophical and psychological nature of combat horting as a Ukrainian national form of martial arts, as well as combat horting as a modern and popular sport in Ukraine, there is a definition and scientific substantiation youth age on the cultural and health traditions of the Ukrainian people. It is noted that combat horting is a means of educating a harmoniously developed personality. It helps to focus all the internal resources of the body to achieve the goal, increases efficiency, allows you to squeeze into a short working day to perform all planned tasks, produces a need for a healthy lifestyle. The physical culture of each combat horting athlete is part of the general culture of society, one of the areas of social activity aimed at maintaining health, development of physical abilities and their use, in accordance with the needs of social practice. Human physical culture by means of combat horting is the broadest, collective concept. It includes all the achievements of combat horting, accumulated in the process of socio-historical practice: the level of health, sportsmanship and talent of students, science, works of art related to physical education, as well as material, technical values, sports facilities, equipment, etc. Under physical culture means of combat horting understand the set of all inherent in this society goals, objectives, means, forms of activities that contribute to the physical development and improvement of athletes. This includes both general physical education and active competitive sports. Physical education by means of combat horting is a pedagogical process aimed at improving the forms and functions of the body of athletes, the formation of motor skills, skills of related knowledge, as well as the education of physical qualities of the individual. The results of research of efficiency of the recommended means and methods of the organization of trainings of fighters of fighting horting for use in pedagogical practice of heads of circles, teachers of physical culture, trainers-teachers for increase of sports readiness of pupils of circles and sports sections of fighting horting of out-of-school, comprehensive and higher educational institutions are presented.*

***Key words** moral and ethical norms, combat horting, philosophy, psychology, physical culture of personality, physical education of youth, Ukrainian national type of martial arts.*